κρότους, ἐνῶ ἡ Σουλιώτισσες ἄφηναν βρισιὲς καὶ κατάρες καὶ παρώτυναν τοὺς ἄντρες τους σὲ μιὰ τελευταία καὶ ἀποφασιστικὴ προσπάθεια. Στὴν ψυχολογικὴ ἐκείνη στιγμή, ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας ἐτράβηξε τὸ σπαθί.

— Ἐμπρός !... φώναξε.

Καὶ τὸν βοήθησαν ὅλοι στὴν ἔφοδο, γιὰ τὴ ζωὴ ἢ γιὰ τὸ θάνατο, κατεβαίνοντας στὴ χαράδρα, μὲ λαμποκοποῦντα τὰ γυμνὰ σπαθιά, μεγαλειώδεις, στὶς κόκκινες ἀνταύγειες τοῦ δύοντος ἡλίου !...

Οἱ Ἀλβανοὶ ὑπεχώρησαν τρομαγμένοι καὶ σὲ λίγο ἡ ὑποχώρησίς τους μετεβλήθη σὲ φυγή... Καὶ ὅταν πιὸ κάτω, τὸ σῶμα τοῦ Γιώργη Μπότσαρη, ποὺ ἐπαραμόνευε, μπῆκε κι' αὐτὸ στὸν ἀγῶνα καὶ ἄρχισε νὰ τοὺς πλευροκοπᾶ, ἡ φυγὴ ἔγινε σωστὸς πανικός. Πετοῦσαν κάτω τὰ ὅπλα καὶ ἔφευγαν, καὶ ἄλλοι γκρεμίζονταν τὸν κατήφορο, ἄλλοι ἔπεφταν καὶ τοὺς ποδοπατοῦσαν οἱ ἐρχόμενοι πίσω τους !...

Ἔπειτα ἦρθε τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, γιὰ νὰ συμπληρωθῆ ἡ καταστροφή τους. Περίτρομοι, μὴ γνωρίζοντες τοὺς δρόμους, ἔπεφταν σὰν ὀρτύκια στὰ χέρια τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ μέσα στὸ φοβερὸ σκοτάδι, στὸ ἄγριο ἐκεῖνο φαράγγι, ἀπὸ τὴ Μπίρα ὡς τὸ Κοῦγγι, δὲν ἀκούγονταν παρὰ οἱ ἀλαλαγμοὶ τῶν νικητῶν καὶ οἱ θρῆνοι τῶν νικημένων !...

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι τρεῖς χιλιάδες Ἀλβανοὶ ἔμειναν νεκροὶ ἐπὶ τόπου. Ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες σκοτώθηκαν ὀγδόντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύονται ὁ Κίτσος Ζέρβας καὶ ὁ Κίτσος Τζαβέλλας.

Ὁ δεύτερος αὐτὸς ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ Λάμπρου. Γι' αὐτὸν ὁ ἱστορικὸς γράφει :

«Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος Σουλιώτης ἐνεκλείσθη εἰς πύργον τινὰ ἔξω τοῦ στενοῦ μετὰ 16 πολεμιστῶν, ἐκεῖ δὲ ἐφονεύθη, ἀφοῦ πλείστους ὅσους ἔστειλεν εἰς τὸν Ἅδην ἐχθρούς. Ὅτε οἱ εἰς τὰ στενὰ εἰσβαλόντες Ἀλβανοὶ ὑπεχώρησαν κατασυντετριμμένοι, ἡ θεία αὐτοῦ Μόσχω Τζαβέλλα ὥρμησε πρὸς τὸν πύργον, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἀνεψιόν της. Φθάσασα ὅμως ἐκεῖ τὸν εὗρῆκε μετὰ τῶν ἄλλων συμπολεμιστῶν νεκρόν. Καλύψασα τότε, κατὰ τὸ Σουλιώτικον ἔθος, αὐτὸν διὰ τοῦ ἱματίου αὐτῆς, ὤμοσεν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐκδίκησιν καὶ ὥρμησε πρὸς καταδίωξιν τῶν φυγάδων».

* * *

Ὁ Ἀλῆς, ποὺ ἐπεριμένε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης στὴ Μπογάρτσα, μόλις ἔμαθε τὴν ἥττα τοῦ στρατοῦ του, ἔφυγε γρήγορα γιὰ τὰ Γιάννενα. Ἡ σωτηρία του τὴ φορὰ αὐτὴ ὀφείλεται σὲ προδοσία. Γιατί οἱ Σουλιῶτες, μεθυσμένοι ἀπὸ τὴ λαμπρὴ νίκη τους καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ Ἀλῆς βρίσκεται στὸ στρατότεδο μὲ λίγους σωματοφύλακες, ἔκαναν συμβούλιο καὶ ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν διακόσιους διαλεχτοὺς ἄντρες γιὰ νὰ τὸν πιάσουν ζωντανό. Δυστυχῶς, τὴν ἀτόφασί τους αὐτὴ τὴν ἔμαθε ἕνας ξένος, ἕνας γανωματὴς ἀπὸ τὰ Καστανοχώρια, ποὺ τυχαίως βρέθηκε στὸ Σοῦλι. Ὁ γανωματὴς αὐτὸς βιάστηκε νὰ εἰδοποιήση ἀμέσως τὸν Ἀλῆ, μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Εἶχε ἕνα βοηθό, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε στὰ χωριά, νὰ γανώνουν τὰ χαλκώματα. Στὸ παποῦτσι τοῦ βοηθοῦ του αὐτοῦ, ὁ Καστανοχωρίτης ἔγραψε τὸ γράμμα του πρὸς τὸν Ἀλῆ καὶ τὸν ἔστειλε στὸ στρατόπεδο... Μόλις ἔλαβε καὶ διάβασε τὸ προδοτικὸ γράμμα ὁ Ἀλῆς, ἔσπευσε νὰ καταφύγη στὰ Γιάννενα...

Ἀργότερα ὁ γανωματὴς παρουσιάστηκε στὸν Τύραννο καὶ ζήτησε τὴν ἀμοιβὴ τῆς ὑπηρεσίας του. Κι' ὁ Ἀλῆς τὸν ἐπῆρε στὸ Παλάτι του, ὡς ἰδιαίτερον γανωτήν του !...

* * *

Μετὰ τὸ πάθημά του ἐκεῖνο ὁ Ἀλῆς Πασσᾶς ἀναγκάστηκε νὰ συνθηκολογήση μὲ τοὺς Σουλιῶτες καὶ νὰ τοὺς ἀφήση ἡσύχους...

Ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας πέθανε μετὰ τρία ἔτη, ἀφήνοντας διάδοχό του, δηλ. *«ἀρχηγὸ τῆς φάρας τῶν Τζαβελλαίων»* τὸ γυιό του Φῶτο, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, κατὰ τὴ συνθήκη, ἀναγκάστηκε νὰ τὸν ἀφήση ἐλεύθερο.

Ὁ Φρανσουὰ Κοππὲ

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

Ὁ ἀληθινὸς ἔρως νικᾶ καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ πεπρωμένο.

Σκρίμπ

Ὅποιος ἐμπιστεύεται σὲ γυναῖκα δίνει ἐμπιστοσύνη σὲ λῃστή.

Ἡσίοδος

Ἡ γυνὴ χωρὶς θέλγητρα εἶνε ἀγκίστρι χωρὶς δόλωμα.

Λανηλὸς

Ἡ καλλονὴ τῶν γυναικῶν διαρκεῖ ἀπὸ τὰ δέκα πέντε ὡς τὰ τριάντα χρόνια τους. Ἡ ἐπιρροή τους δηλαδὴ παύει ὅταν τοὺς ἔρχεται τὸ λογκό.

Α. Κὰρρ

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

ΤΟΥ ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΚΟΠΠΕ

Γυρνοῦσε στὸ σπίτι του πάντα μεθυσμένος καὶ δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ δέρνη τὴ γυναίκα του. Ἡ δυστυχισμένη ἐκείνη τὸν ὑπόμενε, γιατί ἤξερε πὼς ἂν ἔφευγε ἀπὸ κοντά της, θᾶμενε σίγουρα στοὺς πέντε δρόμους.

Ὁ μεθύστακας τὴν εὕρισκε σχεδὸν κάθε βράδυ νηστικὴ καὶ τῆς ἔδινε ἀμέτρητες ξυλιές. Ἡ φωνές του κι' ἡ βλαστήμιες του χρησίμευαν γιὰ ρολόϊ στὴ γειτονιά, ποὺ εἶχε μάθει πειὰ τί ὥρα γινόταν αὐτὴ ἡ σκηνή. Ἔπειτα μιὰ φοβερὴ σιωπὴ ἁπλωνόταν μέσα στὴν κάμαρά τους καὶ τίποτε δὲν ἀκουγόταν ὥς τὸ πρωΐ.

Μιὰ μέρα, μέσα στὸ κρῦο τοῦ Δεκέμβρη καὶ στὴ συνηθισμένη πεῖνα, ποὺ τὸ ξυλοφόρτωμα εἶχε ἐπαναληφθῆ ἀγριώτερο, ἡ δύστυχη γυναῖκα ἔμτηξε τὰ βογγητὰ καὶ γέννησε ἕν' ἀγόρι ἀρρωστιάρικο καὶ χλωμό.

Τὴν ἄλλη βραδυὰ ὁ ἄντρας της ξαναγύρισε μεθυσμένος ὅπως πάντα, ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ στάθηκε στὸ κατῶφλι καὶ δὲν ἐσήκωσε τὸ χέρι νὰ χτυπήση τὴ γυναίκα του.

Τότε ἐκείνη μὲ τὸ βλέμμα κατάμαυρο ἀπ' τὸ μῖσος καὶ μὲ τὸ στόμα φαρμακωμένο, γύρισε πρὸς τὸ μέρος του, κι' ἐνῶ ἐκεῖνος ἐξακολουθοῦσε νὰ τὴν κυττάζη παράξενα ποὺ κοινοῦσε τὸ μωρό, τοῦ εἶπε :

— Χτύπα με λοιπόν ; Γιατί στέκεσαι ; Σὲ περίμενα ! Εἶμαι ἕτοιμη...

Ἀλλὰ ὁ μεθυσμένος φάνηκε σὰν νὰ μὴν ἄκουσε τὰ πικρὰ λόγια της καὶ καρφώνοντας τὴν τρυφερὴ καὶ ξαφνισμένη ματιά του ἀπάνω στὸ γυιό του, δειλιασμένος, σὰν κατηγορούμενος ποὺ ἀπολογεῖται, μουρμούρισε :

— Φοβᾶμαι μὴν ξυπνήσω τὸ παιδί !...

Η ΑΜΙΛΗΤΗ ΕΥΤΥΧΙΑ

Τοῦ Οὔγγρου ποιητοῦ ΣΕΜΕΡΕ

Καθόμουνα κοντά της καὶ τὴν κύτταζα. Αἰσθανόμουν ἀνάλαφρη τὴν πνοή της. ἔβλεπα τὸ χαμογέλιο της ἥσυχο σὰν τὴν αὐγὴ καὶ παρακολουθοῦσα τὸ ἀνεβοκατέβασμα τοῦ στήθους της ποὺ ἦταν κρυμμένο κάτω ἀπ' τὸ λινὸ ποικαμισάκι της. Ἔξαφνα, μιὰ χαρούμενη φωνὴ μοῦ ξέφυγε :

— Ὤ, ναί, εἶσαι σύ !

Ἔρριξα τότε τὰ χέρια μου γύρω ἀπ' τὸ κορμί της καὶ μιὰ εὐτυχία γεμάτη ἀπὸ ἔρωτα μὲ πλημμύρισε. Ἡ ἡδονὴ ἔφερε τὴν ἡδονή, τὸ φιλὶ προκάλεσε ἄλλο φιλί κι' ἡ ἔκτασι τῆς ἀγάπης μᾶς ἐσφιχτόδεσε μαζύ.

— Εἶσαι δικός μου πειά, ἔλεγε ἐκείνη, ἐσὺ ποὺ σὲ ζητοῦσα τόσον καιρό... Τὸ γλυκύτερο φίλημά μου γιὰ σένα τόχω φυλαγμένο... Ἡ ψυχή μου κι' ἡ καρδιά μου εἶνε δικές σου, ὁλότελα δικές σου...

Ἐγὼ τὴν ἄκουγα, κι' ἤτανε τόση ἡ συγκίνησι ποὺ μὲ τρικύμιζε, ὥστε τὴν ἐκύτταζα ἀμίλητος. Ὁ ταραγμένος λογισμός μου δὲν εὕρισκε τὶς ἐκφράσεις ποὺ ἤθελα, τὸ στόμα μου ἔμενε βουβό, ἡ γλῶσσα μου εἶχε δεθεῖ... Καὶ τότε... τότε ἔσκυψα καὶ τῆς τὰ εἶπα ὅλα, ὅλα μ' ἕνα φιλί, ἕνα φιλὶ βουβό, μὰ καὶ φλύαρο κι' ἀτελείωτο !...

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΚΕΡΔΙΣΕ ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ

Μιὰ μέρα πεντέξη παιδιὰ τοῦ δρόμου καθόνταν γύρω ἀπὸ ἕνα γλύκισμα καὶ τὸ κύτταζαν μὲ λαιμαργία, χωρὶς νὰ τὸ ἀγγίζουν. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἔτυχε νὰ περνᾶ ἀπὸ κεῖ κι' ἕνας παπᾶς. Εἶδε τὰ παιδιὰ μαζεμμένα κι' ἀκίνητα καί, κινούμενος ἀπὸ περιέργεια, πῆγε κοντά τους καὶ τὰ ρώτησε :

— Τί κάνετε αὐτοῦ ;

— Συναγωνιζόμαστε στὰ ψέμματα, ἀπάντησε τὸ τολμηρότερο ἀπ' τὰ παιδιά. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ πῆ τὸ μεγαλείτερο ψέμμα θὰ κερδίση τὸ γλυκό.

Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς ἐθεώρησε τότε ὑποχρέωσί του νὰ τοὺς δώση μερικὲς συμβουλές.

— Τέκνα μου, τοὺς εἶπε, μὴν ἀφήνετε τὸ Σατανᾶ νὰ σᾶς κυριέψη. Ἐγὼ ὅταν ἤμουν στὴν ἡλικία σας, δὲν εἶχα πεῖ οὔτ' ἕνα ψέμμα !

Τὸ παιδὶ ποὺ εἶχε μιλήσει πρωτήτερα, μόλις ἄκουσε τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ παπᾶ, ἄρχισε νὰ χτυπᾶ τὰ χέρια του καὶ νὰ φωνάζη :

— Κέρδισε ὁ παπᾶς ! Χάρισμά του τὸ γλυκό !... Εἶπε τὸ μεγαλείτερο ψέμμα !...